

Niets meer om 'her' op te bouwen

Gent – 02/05/2006

Tekst en interview: Yelle Carron

De Afrikaanse Unie is er afgelopen zondag niet in geslaagd een vredesakkoord te bereiken over Darfur. De vooropgestelde deadline liep af op 1 mei maar de rebellen weigerden in te stemmen met de ontwerptekst. Daarop verliet de centrale regering van Khartoum maandag de onderhandelingstafel. Het conflict kostte naar schatting al aan 300.000 mensen het leven en joeg er 2 miljoen op de vlucht. Ondertussen blijft ook het zuiden van Sudan na anderhalf jaar vrede eveneens een woelige regio die echter zelden de grote media haalt. Professor en Sudan-specialiste Anne Walraet van de Universiteit Gent bezocht het gebied en beschrijft voor ons de schrijnende situatie in Sudan.

In 2003 bestormden de rebellenbewegingen **Sudan Liberation Army** (SLA) en **Justice and Equality Movement** (JEM) de overheidsgebouwen in *Darfour*. Hun eis: meer inspraak in de verdeling van de politieke en economische macht. De centrale regering van president **Omar Al Bashir** en zijn **National Congressparty** (NCP) reageerde met militaire steun aan de plaatselijke Arabische **Janjaweed** milities. Sinds het begin van het conflict teisteren die de zwarte bevolking van Darfour met geweld, aanrandingen en plunderingen. De **Afrikaanse Unie** (AU) probeerde met een militaire vredesmacht de rust te herstellen maar faalde daarin. In september wordt hun missie overgenomen door de VN-blauwhelmen (UNMIS).

Het geweld in het *westelijke* Darfur zou bijna doen vergeten dat sinds vorig jaar in het *zuiden* van Sudan stilaan gedacht kan worden aan het heropbouwen van het sociale en economische leven. In 2005 sloten de **Sudan People's Liberation Movement/Army** (SPLM/A) van de vorig jaar in een helikoptercrash omgekomen

bron: wikipedia.nl

Dr. John Garang en de centrale regering van Al Bashir in *Khartoum* een vredesakkoord dat een einde maakte aan de bloedige 21-jarige burgeroorlog in de regio.

Vrede in het zuiden

Welke indrukken heeft u overgehouden aan uw reis?

In de eerste plaats was ik daar om na te gaan wat het vredesakkoord heeft opgeleverd. Voor de mensen in het zuiden is er sindsdien weinig veranderd. Er is geen infrastructuur, er zijn geen wegen, het onderwijs en de sociale voorzieningen zijn nog altijd slecht. Het gebrek aan opgeleide mensen is een serieus probleem: de graad van analfabetisme bedraagt 80% in Sudan. Veel Zuid-Sudanezen die naar het buitenland vluchtten, volgden daar een hogere opleiding. Maar omdat in na 21 jaar burgeroorlog in Zuid-Sudan niets meer overblijft, willen ze niet meer terugkeren. Ook de vluchtelingen in de buurlanden genoten een betere opleiding dan de

interne vluchtelingen (*IDP's – Internally Displaced Persons*) maar hun terugkomst zorgt vaak juist voor extra spanningen omdat tijdens hun afwezigheid hun grond of huizen werden ingenomen.

Een wezenlijk verschil met vroeger – volgens de lokale bevolking – is wel dat er geen bommen meer vallen en dat er niet meer gevochten wordt. Wat de politieke uitvoering van het vredesakkoord betreft, moeten we vaststellen dat de National Congressparty (de noordelijke partner in het akkoord) wel de capaciteit heeft om dit uit te voeren maar niet de wil toont om dat te doen. Daar waar de SPLM (de zuidelijke partner) wél de politieke wil heeft, maar nog onvoldoende georganiseerd is en de capaciteiten mist.

“Een wezenlijk verschil met vroeger is dat er geen bommen meer vallen”

Het akkoord verdeelde het land in twee delen. Op welke basis werd de grens tussen Noord en Zuid vastgelegd?

De grens loopt grosso modo in het midden van Sudan, maar de precieze demarcatie tussen Noord en Zuid wordt nog bevochten. Dit staat niet los van het feit dat precies daar de olievelden liggen. Over die oliesector werd in het vredesakkoord een regeling voorzien waarbij de regering van Zuid-Sudan 50% van de opbrengsten zou krijgen, geld dat het zuiden broodnodig heeft voor de wederopbouw. Maar tot dusver wordt de informatie over de olieproductie en – uitvoer gemonopoliseerd door de NCP en aan de SPLM onzegd. Enkel Khartoum weet hoeveel olie geëxporteerd wordt. Het oprichten van de instellingen die volgens het akkoord toezicht moeten houden op de export en de verdeling van de inkomsten lopen vertraging op omdat ook hier Khartoum tegenwerkt. Dat versterkt de indruk dat de NCP niet snel geneigd is alle elementen van het vredesakkoord uit te voeren.

Tegengestelde standpunten

Is Sudan anno 2006 nog altijd te beschouwen als een politiek geheel?

Dat brengt ons bij nog een ander belangrijk element van het vredesakkoord.

De staatsstructuur die door het vredesakkoord werd uitgetekend is nogal complex. Er werd voorzien in een noordelijke ‘*Government of National Unity*’ waarin de NCP van

Al Bashir de dominante partner is en de SPLM een

minderheidsvertegenwoordiging heeft, met daarnaast in Zuid-Sudan een ‘*Government of South Sudan*’ die gecontroleerd wordt door de SPLM. Een asymmetrisch federalisme dus. Het gaat overigens om niet-verkozen benoemingen, in afwachting van verkiezingen die ten laatste in 2009 plaatshebben. Om het verhaal volledig te maken dient ook nog gezegd dat de bevolking van het zuiden zich in 2011 in

639	Arabische moslims veroveren Noord-Sudan en verdrijven de negroïde Fur van de macht
1900	De Britten koloniseren Sudan en wijzen alle bestuursfuncties toe aan de ‘meer ontwikkelde’ Arabieren
1955	Het begin van de burgeroorlog tussen de SPLM/A onder leiding van John Garang en het centrale gezag in Khartoum.
1956	Sudan wordt onafhankelijk
1972	De Zuiderse rebellen sluiten een akkoord met de regering.
1983	Heropflakking van de Burgeroorlog
1989	Kolonel Omar Al Bashir pleegt een militaire staatsgreep en regeert verder met de islamitische National Congressparty (NCP)
1999	Al Bashir kondigt de noodtoestand af en ontbind het parlement
2000	Al Bashir en de NCP winnen de verkiezingen. Hun overweldigende overwinning is mede te danken aan een massale boycot door de oppositie.
2003	In Darfur bestormen rebellen de regeringsgebouwen – het begin van een nieuw conflict.
2005	Khartoum bereikt een staakt het vuren met de SPLM/A. Zuid-Sudan heeft voortaan een eigen regering en beslist in 2011 per referendum over onafhankelijkheid.

een referendum mag uitspreken over de keuze tussen een Sudanese eenheidsstaat of een onafhankelijk Zuid-

Sudan. Deze laatste optie is duidelijk een bedreiging voor de NCP, daarom probeert die het vredesakkoord te ondermijnen.

De sterke man van de SPLM/A Dr. John Garang kwam vorig jaar om het leven in een helikoptercrash, drie weken nadat hij ingezworen was als eerste vice-president van de regering van nationale eenheid. Heeft dat gevolgen gehad voor het vredesproces?

John Garang was de drijvende kracht achter het vredesakkoord en de man die een eengemaakt Sudan – maar dan wel een democratisch en seculier Sudan – een kans wou geven. Hij werd als voorzitter van de SPLM opgevolgd door de tweede man in rij, **Salva Kiir**, de ex-stafchef van het zuidelijke rebellenleger (SPLA), die daarmee tevens de eerste vice-president werd van de regering van nationale eenheid. Een ander gevolg van de dood van Garang was de promotie van **Dr. Riek Machar** tot vice-president van de regering van Zuid-Sudan. Beide mannen zijn eerder voorstander van een onafhankelijk Zuid-Sudan. Tevens waren ze beiden critici van de autocratische stijl van Garang. Een positief gevolg van deze

“Met de dood van Garang verloor de SPLM een leider die de kracht had Al Bashir onder druk te zetten”

Hoofdstad: Khartoum (noorden) Juba (zuiden)

Oppervlakte: 2,5 miljoen km² (83x België)

Milieu: woestijn in het noorden en regenwoud in het zuiden.

Bevolking: 35-40 miljoen inwoners waarvan naar schatting 52% zwart, 39% Arabisch en 6% nomaden

Godsdienst: 70% soennitische moslims (voornamelijk in het noorden), 25% animistisch (voornamelijk in het zuiden) en 5% christelijk

Grondstoffen: olie, goud, zink, wolfram, zink, chroom, mica

Economie: 80% landbouw, 7% industrie en 13% overheid

Opmerkelijk: de olievoorrad van Sudan wordt geschat op 631 miljoen bbl (1bbl = 1 miljard barrels, 1 barrel = 159 liter). Dat 2,5 keer zo groot als de voorraden van Saudi-Arabië

stoelendans is dat er hierdoor een meer gebalanceerde etnische representatie (in casu een grotere Nuer

vertegenwoordiging) komt binnenin de SPLM, die vaak verweten wordt gedomineerd te zijn door de Dinka (de etnische groep van Garang). Anderzijds verloor de SPLM door de dood van Garang een leider die het charisma en de diplomatieke relaties had om de NCP van Al-Bashir onder druk te zetten.

De bevolking in Zuid-Sudan moet in 2011 beslissen over onafhankelijkheid. Zit de SPLM door haar dubbele vertegenwoordiging dan niet met een probleem?

In de regering van nationale eenheid streeft de SPLM naar één seculiere democratische staat waar iedereen democratisch vertegenwoordigd wordt. De regering in het zuiden wil daarentegen onafhankelijkheid. Binnen de partij zijn er dus twee tegengestelde standpunten. Garang was sterk genoeg om dat te kunnen overstijgen maar momenteel is dat inderdaad een probleem. Anderzijds werkt Khartoum absoluut niet mee met het vredesproces, wat de keuze voor onafhankelijkheid een pak gemakkelijker maakt voor de SPLM.

Inmenging van de buurlanden

Kampt SPLM ook niet met een gebrek aan controle in haar eigen regio? De Afrikaanse Unie beweert dat rebellen in het zuiden zich nog altijd schuldig maken aan willekeurige plunderingen en verkrachtingen.

Dat klopt. Maar er is ook vooruitgang geboekt. Begin januari 2006 werd een akkoord gerealiseerd (de zogenaamde **Juba Declaration**) waarbij de Zuidelijke gewapende groepen (de **South Sudan Defence Forces**) die met de regering in Khartoum samenwerkten, ervoor kozen zich in te lijven binnen de SPLA. Dit is een belangrijke stap voorwaarts, maar nog geen garantie voor vrede en veiligheid in Zuid-Sudan. Het Zuidelijke leger – de SPLA – kampt met organisatorische en financiële problemen. Concreet: het betaalde zijn manschappen niet wat natuurlijk de integratie van de milities bemoeilijkt. Deze en andere obstakels

worden door de NCP benut om de veiligheid in Zuid-Sudan te ondermijnen. Wat ons bij de **Lord's Resistance Army** (LRA) brengt die sinds midden de jaren 1990 wordt gesteund door Khartoum om het noorden van *Uganda* te destabiliseren als een reactie op de steun van *Kampala* (de hoofdstad van Uganda) voor de SPLA. Hoewel er sinds 2002 een akkoord is tussen Khartoum en Kampala om niet langer mekaars oppositiebewegingen te steunen blijft de LRA actief in Zuid-Sudan en heeft het onlangs zelfs zijn operaties uitgebreid tot *Western Equatoria*, langs de grens met de *Democratische Republiek Congo*. De SPLM is ervan overtuigd dat de NCP of in elk geval elementen van de veiligheidsdiensten van Khartoum hier de hand in hebben.

Ook andere buurlanden zoals Tsjaad hebben zich gemengd in de conflict?

Correct, maar niet eenvoudig uit te leggen. Het brengt ons wel bij *Darfur*, een ander Sudanees conflict dat met de burgeroorlog tussen Noord- en Zuid-Sudan gemeen heeft dat het eveneens gaat om een regio die politiek, economisch en sociaal gemarginaliseerd werd door Khartoum. Met andere woorden: eveneens een 'centrum-periferie' conflict. President **Idriss Déby** van *Tsjaad* kwam destijds (1990) via een militaire coup aan de macht, met steun van **Zaghawa**-milities uit *Darfur* en van Khartoum. Déby is zelf een *Zaghawa*, een etnische groep van de grensstreek rond *Tsjaad* en *Sudan*. Zijn regime is aan het wankelen en één element hiervan is de oververtegenwoordiging van de *Zaghawa* in het overheidsapparaat. Zijn steun voor de *Zaghawa*-rebellens in *Darfur*, meer bepaald voor de **Sudan Liberation Army** (SLA – niet te verwarren met de SPLM/A) is een element in zijn overlevingsstrijd, die door President *Al-Bashir* beantwoord wordt door steun aan de politieke tegenstrevers van Déby, via de *Janjaweed* milities.

Het falen van de AU

Het conflict in Darfur sleept nu al aan sinds 2003. Heeft de Afrikaanse Unie gefaald?

Het waren de Britten!

Doorheen de conflicten in *Sudan* loopt één opvallende breuklijn die ook in andere Afrikaanse conflictgebieden steeds terugkeert, met name de verdeling van de bestuurlijke macht tijdens de kolonisatie. Zoals de Belgische kolonisator in *Rwanda* en *Burundi* de bestaande overheersing van *Tutsi* op de *Hutu* bevestigde, wezen de Britten in *Sudan* alle politieke posten toe aan de 'meer ontwikkelde' Arabische bevolking in het noorden. De zwarte etnische groepen in het West- en Zuid-Sudan bleven zich traditiegetrouw toeleggen op landbouw en veeteelt. Na de onafhankelijkheid eiste die laatste groep (net zoals de *Hutu*) ook haar deel van de politieke en economische macht (lees: de opbrengst van de olie-export) – de kern van de grote conflicten. Maar volgens professor *Walraet* betekent dat niet dat we de Britten alle verantwoordelijkheid kunnen toeschrijven.

Professor Walraet: *"Voor de kolonisatie bestond die verdeling immers ook al. De Britten hebben inderdaad veel geïnvesteerd in het Arabische noorden en de zwarte bevolking overgelaten aan de missionarissen. Meestal spreekt men van een Arabisch-Afrikaans of een islamitisch-animistisch conflict. Ik zou het eerder beschrijven als centrum-periferie conflict. Het centrum is inderdaad Arabisch en heeft de islam gemobiliseerd in haar streven de macht in handen te houden. Andere bevolkingsgroepen werden uitgesloten. Maar bijvoorbeeld in Darfur zijn de rebellen ook allemaal moslims. 'Arabisch' zit daar niet in het bloed maar staat eerder gelijk met een economische levenswijze. Het is ook niet zo dat alle Arabieren achter het beleid van Khartoum staan. Zo is er bijvoorbeeld de **National Democratic Alliance (NDA)**, een alliantie van Arabieren die oppositie voert tegen de NCP."*

De vredesmissie van de AU heeft inderdaad de vrede in *Darfur* niet kunnen 'afdwingen', daarvoor was haar mandaat overigens te beperkt. Daarnaast kampt ze met financiële, logistieke en capaciteitsproblemen. Het ingrijpen van de

AU in het conflict in Darfur was wel een belangrijke koerswijziging in het beleid van de Afrikaanse continentale organisatie en loopt parallel met de vervanging in 2002 van de Organisatie voor Afrikaanse eenheid door de Afrikaanse Unie. Die koerswijziging moet je zien in het kader van het nieuwe motto "*African solutions for African problems*", waarvan de Zuid-Afrikaanse president **Mbeki** een pleitbezorger is. Hoewel het mandaat van **AMIS** (African Mission in Sudan) mettertijd is verbreed en de missie de steun genoot van de EU en de VS, is zij er inderdaad niet in geslaagd de veiligheid in Darfur te garanderen. Wellicht speelt ook het feit mee dat de AU onvoldoende politiek gewicht in de schaal kon werpen.

Ook hier was trouwens weinig medewerking van Khartoum, die net als de **Arabische Liga** gekant was tégen een buitenlandse vredesmacht die de interne machtsverdeling kan verstoren. Vandaar hun stelling dat de komst van de VN-vredesmacht in werkelijkheid een poging is van de Verenigde Staten om controle te verwerven over de olievelden in Sudan. Dat zijn de stuiptrekkingen van een regime dat haar greep op de macht aan het verliezen is. De NCP streeft nog altijd naar een ééngemaakt Sudan maar weet dat het zuiden in 2011 hoogstwaarschijnlijk voor de onafhankelijkheid zal kiezen. Al Bashir en de NCP vrezen ook een afstraffing bij de verkiezingen van 2009, omdat ze tijdens hun bewind een groot deel van de 450 verschillende etnische groepen economisch en politiek hebben gemarginaliseerd. Sudan heeft nog een lange weg af te leggen, ook in het zuiden waar het nu toch al een jaar rustig is. Na wat ik gezien heb kan ik moeilijk zeggen dat ik hoopvol gestemd ben. Er zijn veel dreigingen en er moet nog ongelofelijk veel gebeuren. Maar anderzijds is er zeker beweging merkbaar: Juba wordt momenteel werkelijk belaagd door zakenlui die contracten en concessies aanbieden. Er is ook een internationaal donorfonds opgericht dat in de broodnodige financiële middelen moet voorzien. Er is dus zeker nog een toekomst maar het moet allemaal nog opgebouwd worden. En dat gaat traag, héél traag.